

Institucionalni okvir za razumijevanje političkog ponašanja u Crnoj Gori Partijski sistem

Uslovi stvaranja partijskog sistema u CG

- Nelagoda od javnog iznošenja partikularnih interesa,
- Državni klijentelizam,
- Produžetak vladavine komunističkih nomenklatura,
- Pravni nihilizam,
- Promjenjivost institucija,
- Zakon malih brojeva.

Vladimir Goati

Transformacije komunističkih partija

- Strategija lijevog povlačenja
- Strategija pragmatične reforme
- Nacional patriotska strategija
(Bazoki i Ishiyama)

Sistemi sa dominantnom partijom

- Sistemi sa predominantom partijom
- Sistemi sa hegemonijskom partijom
- Bilo koji drugi u kojima jedna partija nadmašuje ostale

Sartori

Sistemi sa predominantnom partijom

- Bar četiri uzastopna izborna ciklusa u kojima je jedna partija osvojila vlast na parlamentarnim izborima
- Relativno fer i pošteni izbori
- Da mogućnost promjene i opozicionog djelovanja postoji
- Vjerodostojnost pobjeda
- Uporedni primjer: LDP u Japanu

Sistemi sa hegemonijskom partijom

- Razlika sa sistemom sa hegemonom partijom?
- Beatriz Megaloni
- Uporedni primjer: PRI u Meksiku

Četiri kriterijuma za razlikovanje

1. Prosječan polity skor:

- 2.64 za hegemonijske partije
- 9.39 za sisteme sa dominantnom partijom

2. Prosječan broj onih koji imaju mogućnost veta:

- 1.87 za hegemonijske partije
- 3.79 za sisteme sa dominantnom partijom

Kriterijumi

3. Prosječan procenat mjesta koji dominantna partija osvaja u donjem domu parlamenta
- 76% za hegemone partije
 - 53% za predominantne partije

Izbori	Procenat od ukupnog broja mandata koji ima vladajuća partija
1990	66.4%
1992	54.12%
1996	63.38%
1998	41.03%
2001	38.96%
2002	41.33%
2006	39.51%
2009	43.2%
Prosječno	48.4%

4. Prosječan efektivan broj nosilaca izvršne vlasti

- 2.63 za hegemone partije
- 4.87 za predominantne partije
- U Crnoj Gori 2.4
- $1/\Sigma e_n^2$
- $ENEH = 1/((.60)^2 + (.17)^2 + (.07)^2 + (.07)^2 + (.07)^2) = 1/.415 = 2.4$

Nosilac izvršne vlasti	Trajanje mandata	Broj godina na vlasti	Ukupno
Milo Đukanović	15. 2. 1991. - 5. 2. 1998.	7	17
	8. 1. 2003. - 10. 11. 2006.	4	
	29.2. 2008. - 29. 12. 2010.	2	
	4.12. 2012. - 28. 11.2016	4	
Filip Vujanović	5. 2. 1998. - 8. 1. 2003.	5	5
Željko Šturanović	10.11. 2006. - 29.2.2008.	2	2
Igor Lukšić	29. 12. 2010. - 4.12. 2012.	2	2
Duško Marković	28. 11.2016 -	2	2

Karakteristike sistema sa hegemonijskim ili predominantnim partijama

- Partija koristi monopolistički pristup javnim finansijama za podsticanje klijentelističko-patronske komunikacije sa biračima
- Jednom uspostavljena ova komunikacija traje dok 1) postoje resursi, 2) postoji tražnja
- Fiskalna centralizacija potpomaže klijentelizam
- Imidž nepobjedivosti
- Realan izbor birača – biti na strani dobitnika ili gubitnika
- Patronske mreže uspješnije među siromašnim, manje obrazovanim, i stanovništvom koje živi u ruralnim područjima
- Slaba birokratija dodatno podstiče ovu komunikaciju
- Koncept opozicije nije obesmišljen iako jeste obeshrabren
- Mreža podrške počinje da propada u trenutku kada više ne može da podmiri potrebe članstva, bilo zato što su one narasle ili zbog toga što se socio-ekonomski položaj članova mreže popravio

University of Montenegro

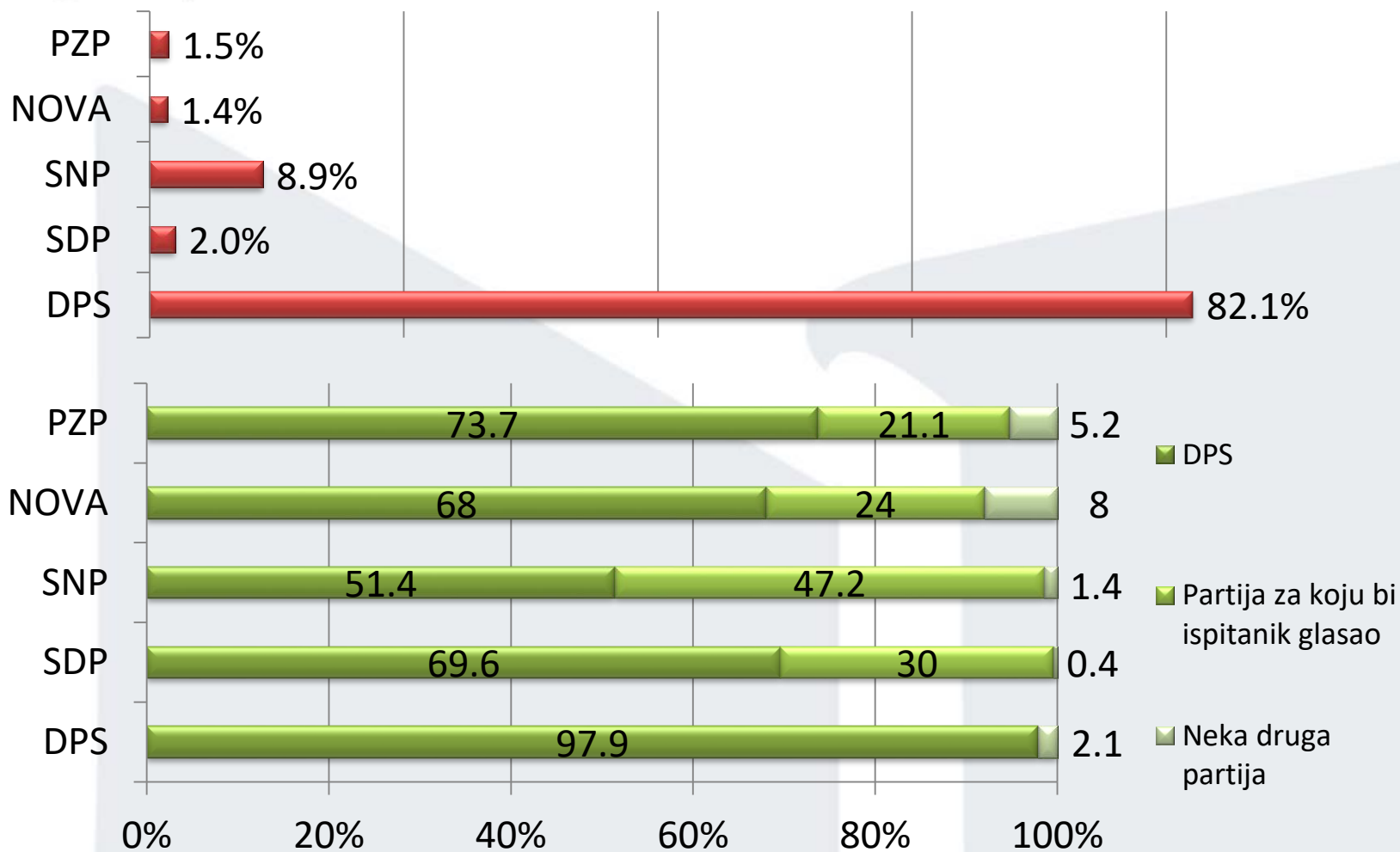
Stvaranje predominantne partije u CG

- Inicijator promjena – obračun unutar komunističke elite
- Svi lideri protestnog pokreta članovi ili funkcioneri Saveza komunista
- Nakon uspješnog prevrata mi je stvorena nova politička partija
- Cilj protesta (AB revolucije) nije bila promjena sistema već odlazak konkretne elite

Darmanović, 2007

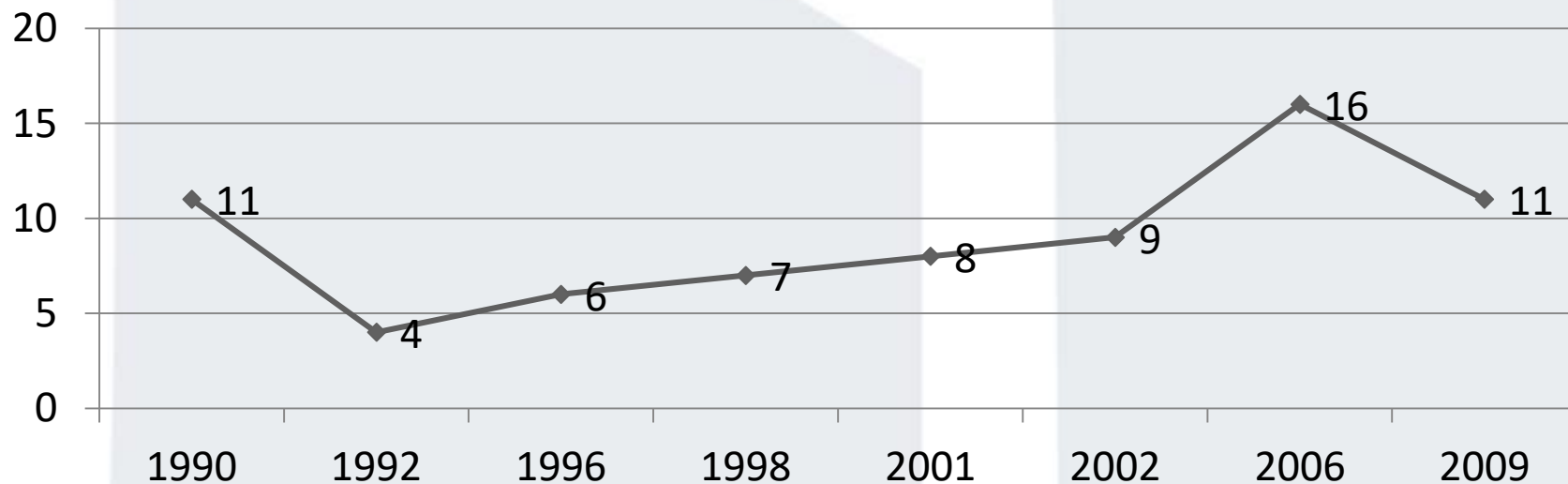
- Kontinuum upravljanja javnim resursima
- Kontinuum partije vlasti u percepciji stanovništva
- Patrimonijalni komunizam

Imidž nepobjedivosti

Fragmentacija

	Godina izbora	Broj partija koje su osvojile mandate	Efektivni broj partija $F=1/\sum s_i^2$
1.	1990.	11	2.1
2.	1992.	4	2.8
3.	1996.	6	2.3
4.	1998.	7	3.5
5.	2001.	8	3.9
6.	2002.	9	3.9
7.	2006.	16	4.8
8.	2009.	11	3.9
Prosječno		9	4.2

Izborni ciklus	Index
----------------	-------

1992/1990	26.87
-----------	-------

1996/1992	19.13
-----------	-------

1998/1996	44.08
-----------	-------

2001/1996	11.97
-----------	-------

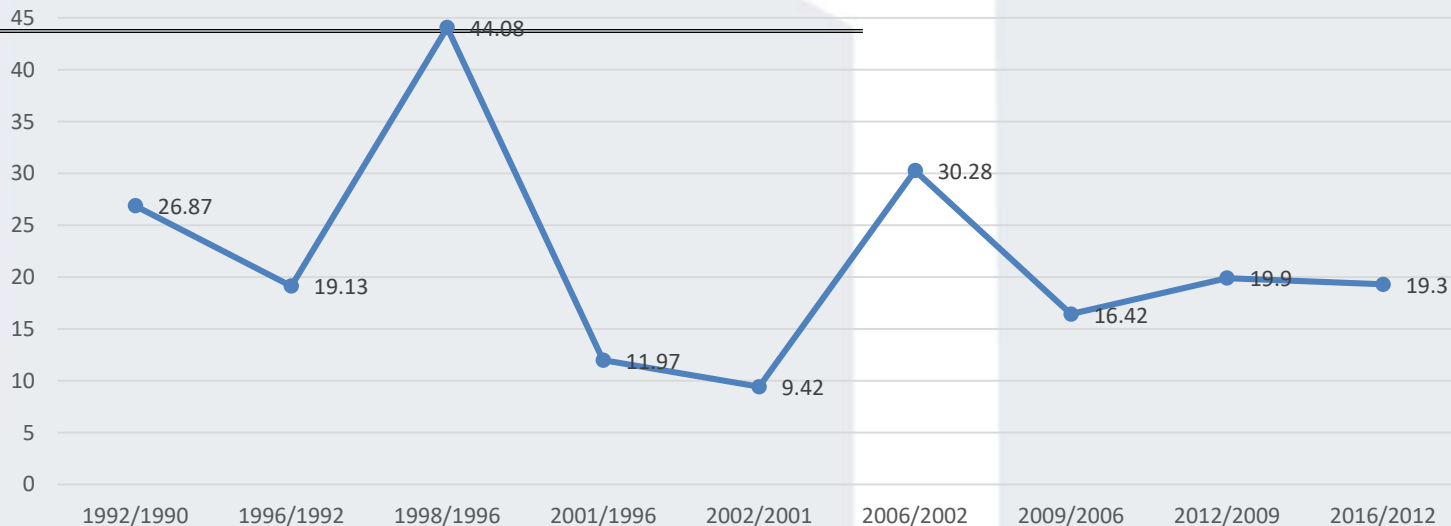
2002/2001	9.42
-----------	------

2006/2002	30.28
-----------	-------

2009/2006	16.42
-----------	-------

2012/2009	19.90
-----------	-------

2016/2012	19.30
------------------	--------------

Fluktuacija

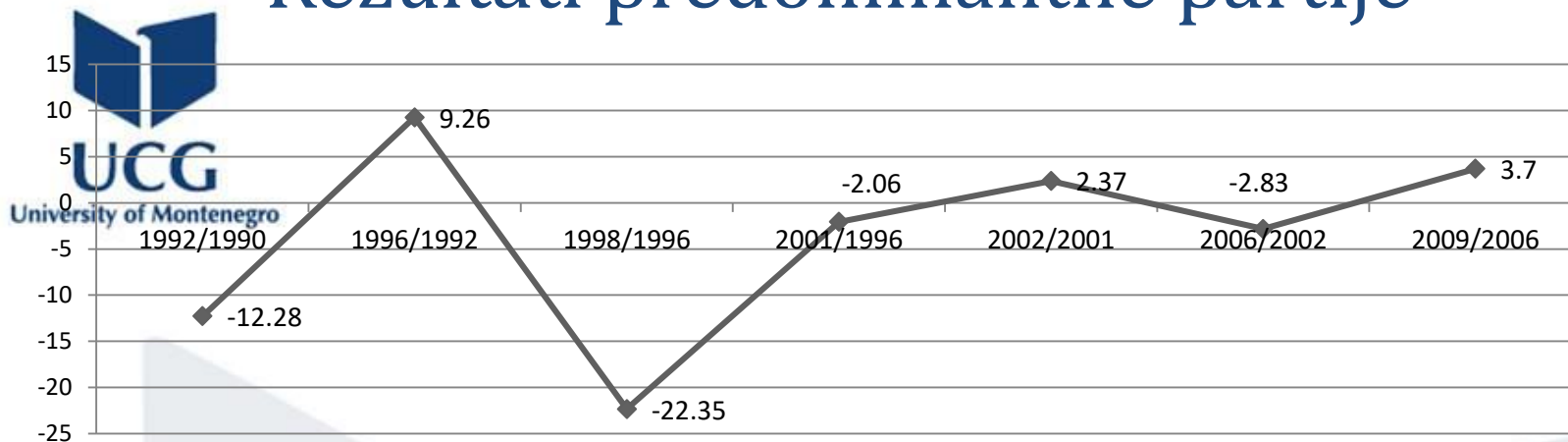
(Pedersenov index $V_i = \sum p_i \times \frac{1}{2}$)

Lewis:

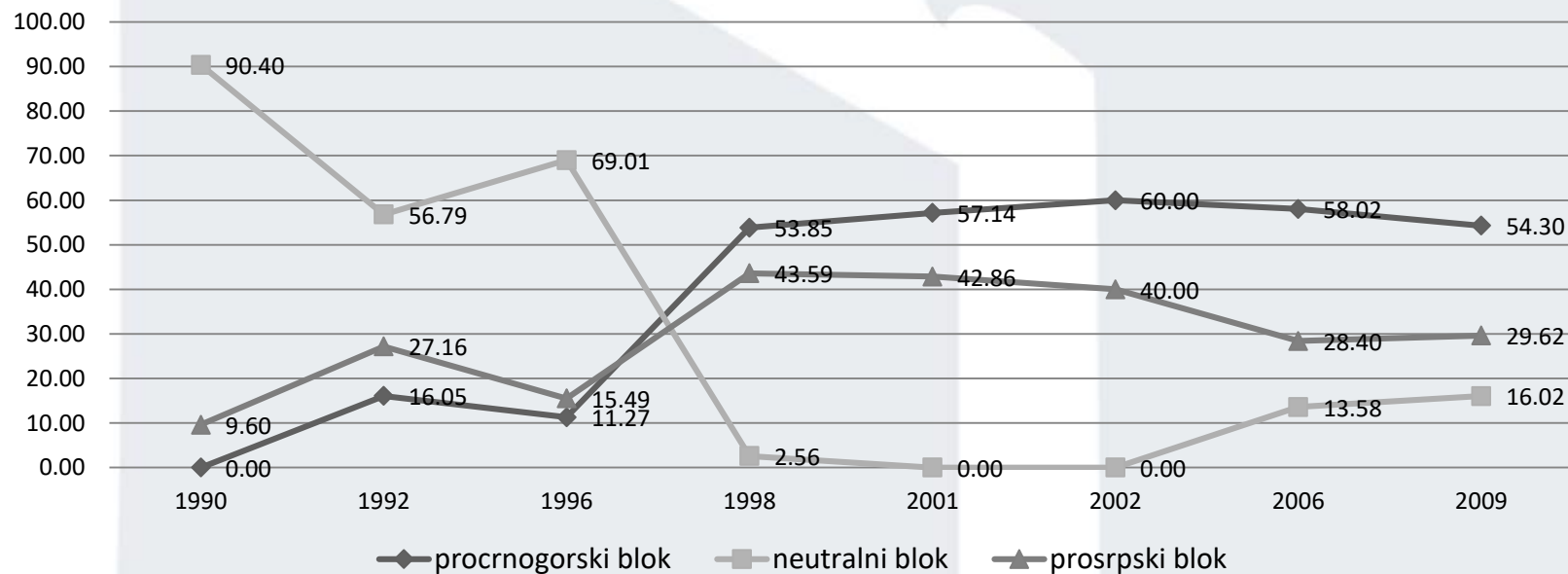
25% prvi izborni ciklus

8% do 4. izbornog ciklusa

Rezultati predominantne partije

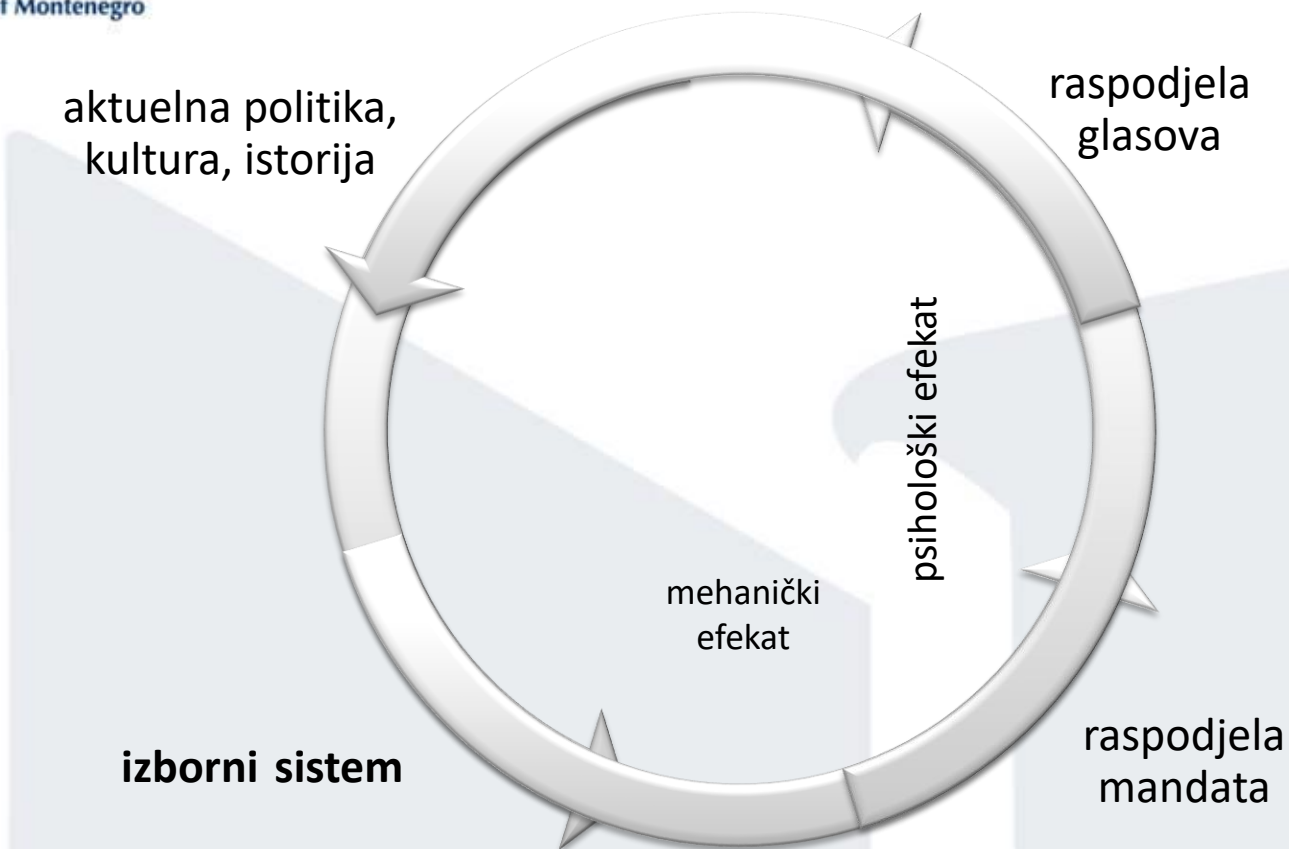

Odnos prema državnosti

Karakteristike izbornog sistema

Uticaaj izbornog sistema

Efekti izbornog sistema koji se mogu smatrati bitnim za stvaranje partijskog sistema u CG

- Psihološki efekat: destimulisanje koncepta odgovornosti
- Mehaničko-psihološki efekat: fragmentacija partijskog sistema

University of Montenegro

Izborna kombinatorika po Juberiasu

- **Proporcionalni izborni sistem** ozakonjen je u zemljama u kojima je do transformacije došlo iznenadnim i revolucionarnim putem i gdje su nekadašnje opozicione grupe kontrolisale izbor novih pravila, npr. u istočnoj Njemačkoj, Rumuniji ili Čehoslovačkoj.
- **Mješoviti izborni sistem** prihvaćen je kao kompromis u zemljama u kojima je do transformacije došlo pregovorima između opozicije i određenih liberalnije orijentisanih djelova komunističke partije, npr. u Mađarskoj, Bugarskoj ili Sloveniji.
- **Većinski izborni sistem** praktikovan je u zemljama u kojima je bivša komunistička elita bila u ekskluzivnoj mogućnosti da bira nova pravila npr. u bivšim republikama SSSR-a, Albaniji ili nekim državama koje su nastale iz Jugoslavije (Hrvatska ili Makedonija, npr).

Uticaj izbornog sistema na partijski sistem u CG

- Na taj način proporcionalni izborni sistem, suprotno očekivanjima preisteklim iz teorija o odnosu partijskog i izbornog sistema, dodatno podstiče jačanje dominantne partije.
- Ovo je slučaj samo nakon što je položaj dominantne partije već jednom formiran, tj. partija će kroz proporcionalni izborni sistem, ako mora da počne praktično „od početka“ tj. bez startne pozicije teško doći do dominantne pozicije.

Literatura:

- Komar, Olivera, *Birači u Crnoj Gori: Faktori izborne i partijske preferencije*, Čigoja & FPN, 2013, str. 39 - 105